

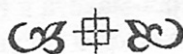
ВОРОНЕЖСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ФИЛОЛОГИЧЕСКИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА СЛАВЯНСКОЙ ФИЛОЛОГИИ

МАТЕРИАЛЫ
ПО РУССКО-СЛАВЯНСКОМУ ЯЗЫКОЗНА-
НИЮ

Международный сборник
научных трудов

Выпуск 30

Посвящается 200-летию со дня рождения Н.В. Гоголя

Издательско-полиграфический центр
Воронежского государственного университета
2010

ББК 81.2Р

МЗ4

Международная редакционная коллегия:

Г.Ф. Ковалёв – главный редактор (Воронеж, Россия),

Тодор Балканский (София, Болгария),

Максим Каранфиловский (Скопье, Македония),

Е.С. Отин (Донецк, Украина),

Предраг Пипер (Белград, Сербия),

А.Ф. Рогалев (Гомель, Беларусь),

Адам Фаловский (Краков, Польша)

МЗ4 **Материалы по русско-славянскому языкознанию : международный сборник научных трудов / Воронежский государственный университет. – Воронеж : Издательско-полиграфический центр Воронежского государственного университета, 2010. – Выпуск 30. – 348 с.**

ISBN 978-5-9273-1775-2

Сборник посвящён 200-летию со дня рождения Н.В. Гоголя. В данном сборнике опубликованы статьи и сообщения, прочитанные на юбилейной конференции. Издание рекомендуется для специалистов по истории русского, а также других славянских языков.

ББК 81.2Р

Научное издание

Материалы по русско-славянскому языкознанию

Международный сборник научных трудов

Выпуск 30

Подп. в печ. 30.12.2010. Формат 60×84/16. Усл. печ. л. 20,2. Тираж 100 экз. Заказ 212. Издательско-полиграфический центр Воронежского государственного университета.

394000, г. Воронеж, пл. им. Ленина, 10. Тел. (факс): +7 (473) 259-80-26

<http://www.ppc.vsu.ru>; e-mail: pp_center@ppc.vsu.ru

Отпечатано с готового оригинал-макета в типографии Издательско-полиграфического центра Воронежского государственного университета.

394000, г. Воронеж, ул. Пушкинская, 3. Тел. 220-41-33

ISBN 978-5-9273-1775-2

© Воронежский государственный университет, 2010

© Издательско-полиграфический центр Воронежского государственного университета, 2010

TRUDNOŚCI LEKSYKALNO-GRAMATYCZNE UŻYCIA
RZECZOWNIKÓW NA ZAJĘCIACH
Z GEOGRAFII GOSPODARCZEJ ROSJI

Podczas zajęć z „Geografii gospodarczej Rosji” na studiach licencjackich pierwszego stopnia w specjalizacji biznesowej, oprócz zapoznania z elementami realioznawczymi (poszczególne podmioty Federacji Rosyjskiej, przedsiębiorstwa i ich wyroby) dużą rolę odgrywa kształtowanie kompetencji językowej w zakresie rosyjskiego języka geografii. Największą grupę trudności językowych stanowią rzeczowniki. W tej grupie pojawiają się trudności dotyczące:

- różnic w rodzaju;
- tłumaczenia homonimów międzyjęzykowych;
- tłumaczenia terminów złożonych;
- tworzenia liczby mnogiej;
- różnicy w pisowni (np. podwójna/pojedyncza litera);
- tworzenia form dopełniacza w języku rosyjskim.

Większość tych błędów spowodowana jest negatywną interferencją języka polskiego, co szczególnie widoczne jest na przykładzie różnic w rodzaju, tłumaczeniu homonimów międzyjęzykowych i pisowni rzeczowników.

Do pierwszej grupy trudności zaliczmy te rzeczowniki, które różnią się rodzajem w obu językach. Poniżej przedstawiamy listę najczęściej występujących rzeczowników z tej grupy:

алюминий (r.m.) – *aluminium* (r.n.); *анилин* (r.m.) – *anilina* (r.ż.); *бронза* (r.ż.) – *brąz* (r.m.); *бумага* (r.ż.) – *papier* (r.m.); *выпуск* (r.m.) – *produkcja* (r.ż.); *вышивка* (r.ż.) – *haft* (r.m.); *древесина* (r.ż.) – *drewno* (r.n.); *замша* (r.ż.) – *zamsz* (r.m.); *изделие* (r.n.) – *wyrób* (r.m.); *инжир* (r.m.) – *figa* (r.ż.); *кирпич* (r.m.) – *cegła* (r.ż.); *кружево* (r.m.) – *koronka* (r.ż.); *курорт* (r.m.) – *uzdrowisko* (r.n.); *латунь* (r.ż.) – *mosiądz* (r.m.); *лиственница* (r.ż.) – *modrzew* (r.m.); *население* (r.n.) – *ludność* (r.ż.); *оружие* (r.n.) – *broń* (r.ż.); *остров* (r.m.) – *wyspa* (r.ż.); *пласт* (r.m.) – *warstwa* (r.ż.); *погрузчик* (r.m.) – *ładowarka* (r.ż.); *прибыль* (r.ż.) – *zysk* (r.m.); *проволока* (r.ż.) – *drut* (r.m.); *продовольствие* (r.n.) – *żywność* (r.ż.); *производство* (r.n.) – *produkcja* (r.ż.); *рожь* (r.ż.) – *żyto* (r.n.); *сельдь* (r.ż.) – *śledź* (r.m.); *скипидар* (r.m.) – *terpentyna* (r.ż.); *смазка* (r.ż.) – *smar* (r.m.); *сырьё* (r.n., brak l.mn.) – *surowiec* (r.m.; *surowce* – l.mn.); *торговля* (r.ż.) – *handel* (r.m.); *треска* (r.ż.) – *dorsz* (r.m.);

тюлень (r.m.) – foką (r.ż.); участок (r.m.) (садово-огородный) – działka (r.ż.); экскаватор (r.m.) – koparka (r.ż.).

Kolejną grupę trudności stanowią **homonimy międzyjęzykowe** lub „fałszywi przyjaciele tłumacza”, do których możemy zaliczyć następujące jednostki, najczęściej spotykane w tekstach geograficznych i dotyczące nazw wytwarzanych wyrobów, np.:

баллон (butla, bańka, opona – pot.) – balon (воздушный шар);
бассейн (zagłębienie) – basen (бассейн); бинокль (lornetka) – binokle (пенсне);
бляха (znaczek blaszany, sprzączka ozdobna) – blacha (листовое железо);
диван (kanapa) – dywan (ковёр); дорожка (chodnik, dywanik) – drożka (повозка, ekipaż);
запинка (zająknięcie się) – zapinka (застежка, заколка);
засыпка (zasypywanie, zasyp) – zasypka (присыпка);
ковёр (dywan) – kawior (укра);
кольца (pierścionki) – kolce (колючки, шипы);
кресло (fotel) – krzesło (стул);
крестьянин (chłop) – chrześcijanin (христианин);
кровать (łóżko) – krawat (галстук);
кубок (puchar) – kubek (кружка);
лак (lakier) – lak (сургуч);
легковой (osobowy) – lekki (лёгкий);
лыжи (narty) – tyżwu (коньки);
люстра (zyrandol) – lustro (зеркало);
нарты (drewniane sanie) – narty (лыжи);
наушник (donosiciel, nausznik) – nausznik (наушник);
нефть (ropa) – nafta (керосин);
овощи (warzywa, jarzyny) – owoce (фрукты, плоды);
олифа (pokost) – oliwa (растительное масло);
олень (renifer) – jelen (олень);
олово (cyna) – ołów (свинец);
отходы (odpady) – odchody (испражнения);
очки (okulary) – oczki (глазки);
папка (teczka) – papka (кашица);
печенье (herbatniki) – pieczenie (выпечка, жарка);
платок (chustka) – płatek (лепесток);
плоть (ciało – przest.) – płoć (плотва);
поезд (pociąg) – pojazd (транспортное средство);
поземка (zadymka) – poziomka (земляника);
портфель (teczka) – portfel (бумажник);
продукция (wyroby) – produkcja (производство);
промысел (rzemiosło) – przemysł (промышленность);
самоход (ruch automatyczny samoczynny) – samochód (автомобиль);
сливки (śmietanka) – śliwki (сливы);
спинка (plecki) – spinka (заколка);
фара (reflektor) – fara (приходской костёл);
фляга (bidon, bańka) – flaga (флаг);
хлопок (bawełna) – chłopak (парень, юноша);
часы (zegarek) – czasy (времена);
чашка (filizanka) – czaszka (черепа);
чернила (atrament) – czernidła (чёрная краска);
шерсть (wełna) – sierść (шерсть);
шина (opona) – szyna (рельс).

Znaczącą grupę w leksyce gospodarczej stanowią **terminy złożone**, tłumaczone na język polski w postaci:

a) dwóch słów, np.:

авиастроение – przemysł lotniczy; автостроение – przemysł samochodowy;
грузооборот – obrót towarowy; деревообработка – obróbka drewna;
животноводство – hodowla zwierząt; земледелие –

управа roli; картофелеводство – uprawa ziemniaków; коневодство – hodowla koni; лакокрасочные (изделия) – farby i lakiery (np.: лакокрасочная фабрика – Fabryka Farb i Lakierów); лесообработка – obróbka drewna; льнозавод – zakład lniarski; льноводство – uprawa lnu; льнообрабатывающий – przetwórstwa lnu; машиностроение – przemysł maszynowy; металлолом – złom metalowy; морепродукты – owoce morza; нефтеперерабатывающий – przetwórstwa ropy; нефтепереработка – przetwórstwo ropy; нефтепродукты – wyroby petrochemiczne; овощеводство – uprawa warzyw; оленеводство – hodowla reniferów; овцеводство – hodowla owiec; пассажирооборот – obrót pasażerski; пашня – ziemia orna; пластмасса – masa plastyczna; приборостроение – przemysł narzędziowy; прокат – wyroby walcowane; пчеловодство – hodowla pszczół; растениеводство – uprawa roślin; рудник – kopalnia rudy; рыбпереработка – przetwórstwo ryb; самоцвет – kamień szlachetny; свиноводство – hodowla świń (trzody chlewnej); скотоводство – hodowla bydła; судостроение – przemysł stoczniowy; таможня – urząd celny; трудоспособный – zdolny do pracy; ферросплавы – stopy metali; чайеводство – uprawa herbaty; пашня – ziemia orna; пушнина – zwierzęta futerkowe;

b) jednego słowa:

горный приют – schronisko; железная дорога – kolej; металлургический комбинат – huta; сельское хозяйство – rolnictwo.

W tłumaczeniu tekstów gospodarczych napotykamy również na trudności związane z tworzeniem liczby mnogiej rzeczowników. Niektóre, często występujące słowa mają w języku polskim i rosyjskim inną końcówkę w liczbie mnogiej, co negatywnie wpływa na tworzenie zdań przez polskich studentów. Należą do nich takie formy jak: *центр / центры – centrum / centra; край / края – kraj / kraje.*

Często w tekstach geograficznych pojawiają się rzeczowniki nazywające bogactwa naturalne, terminy, rośliny itp., których formy różnią się w obu językach, np. **pisownią pojedynczej/podwójnej litery, miękkością/twardością, dźwięcznością/bezdźwięcznością** itd. Najczęściej występujące rzeczowniki z tej grupy to:

аммиак – amoniak; асбест – azbest; болото – błoto; волокно – włókno; горноста́й – gronostaj; дрожжи – drożdże; кедр – cedr; крахмал – krochmal; магистраль – magistrala; мергель – margiel; металл – metal; мрамор – marmur; селитра – saletra; сельдь – śledź; тоннаж – tonaż; целлюлоза – celuloza.

Wiele błędów powstaje podczas tworzenia formy dopełniacza w języku rosyjskim:

a) w liczbie pojedynczej: лён – льна; овёс – овса; перец – перца; рожь – ржи; ртуть – ртуту; рыба – рыбы; уголь – угля; янтарь – янтаря;

b) w liczbie mnogiej: баклажаны – баклажанов; волокна – волокон; дрожжи – дрожжей; изделия – изделий; консервы – консервов; крабы – крабов; краски – красок; машины – машин; лососёвые – лососёвых; пластмассы – пластмасс; свиньи – свиней; соли – солей; станки – станков; суда – судов; томаты – помидоров.

Kształtowanie sprawności użycia i tłumaczenia rzeczowników odbywa się podczas wykonywania ćwiczeń leksykalno-gramatycznych.

W przypadku utrwalenia form rodzaju rzeczowników można zastosować ćwiczenia na:

1. dopisywanie końcówek, świadczących o rodzaju rzeczownika w języku rosyjskim, np.: Допиш конёчки rzeczowników:

лиственниц_a_; смазк_a_; треск_a_; замш_a_;

2. wybór właściwego zaimka, np.:

1) Производитель оружия находится в Перми.

a) этого б) этой

2) Из древесины производится мебель и столярно-строительные изделия.

a) этого б) этой

3. wybór właściwej formy odmiany rzeczownika w zdaniu, np.:

1) В российском импорте из Норвегии преобладают закупки рыбы, главным образом,, макрели, машин и оборудования.

a) сельди б) сельдя

2. Волгоградский сталепроволочноканатный завод является одним из крупнейших производителей

a) проволоки б) проволока

4. Pomocnym w zapamiętywaniu różnic w rodzaju rzeczowników w języku rosyjskim i polskim może być ćwiczenie, polegające na poprawnym wstawieniu wyrazów, spośród podanych do wyboru, w odpowiednie kolumny tabeli. Ćwiczenie można wzbogacić o tłumaczenie wyrazów.

Pogrupuj wyrazy i wstaw je do odpowiednich kolumn.

Do wyboru: производство, алюминий, население, бюро, кирпич, участок, бронза, бумага, продовольствие, дерево.

brak różnicy w rodzaju	r.m. w ros. r.ż w pol.	r.ż w ros. r.m. w pol.	r.m. w ros. r.n w pol.	r.n. w ros. r.ż w pol.
дерево – drzewo бюро – biuro	участок – działka кирпич – cegła	бронза – brąz бумага – papier	алюминий – aluminium курорт – uzdrowisko	продовольствие – żywność население – ludność

5. Doskonałym ćwiczeniem może być krzyżówka, np. Przetłumacz i wstaw odpowiednie słowa:

	Б							
							О	
	1							
		Т						
						А		
	2							
3								
		Л						

Pionowo: 1. BRAZ. 2. FOKA. 3. ANILINA. 4. BRONŃ.

Poziomo: 1. WYSPA. 2. ALUMINIUM. 3. DORSZ. 4. MOSIĄDZ.

Homonimy międzyjęzykowe mogą być utrwalane podczas tłumaczenia wybranych słów, np. Przetłumacz podane słowa na język rosyjski:

Наш завод производит (sprzączki ozdobne) ...*бляху*... и (blachy) ...*листовое железо*...

Я сижу на (dywanie) ...*ковре*... и ем (kawior) ...*икру*...

Мы продаем (gorę) ...*нефть*... и (naftę) ...*керосин*...

W przypadku **terminów złożonych** można zastosować tłumaczenia zdań lub określonych słów w zdaniach, np. Przetłumacz terminy złożone na język rosyjski:

В этом районе развивается (uprawa roli, uprawa ziemniaków i hodowla koni) ...*земледелие, картофелеводство и коневодство*...

На Кавказе развиты (przetwórstwo ropy i hodowla owiec) ...*нефтепереработка и овцеводство*...

В Центральной России хорошо развита (kolej) ...*железная дорога*...

Na utrwalenie formy **mnogiej** można zastosować ćwiczenie na wybór właściwej formy, np. Podkreśl prawidłową formę:

край – а) края, б) край

центр – а) центра, б) центры.

вафля – а) вафли, б) вафле.

Doskonałym ćwiczeniem na utrwalenie **pisowni rzeczowników**, które różnią się w obu językach jest wstawianie odpowiednich liter, np.: Wstaw brakującą literę:

А_С_БЕСТ, М_Е_РГЕЛЬ, ТОИ_Н_АЖ, ЦЕ_ЛЛ_ЮЛОЗА,
С_Е_Л_И_ТРА, С_Е_ЛЬД_Ь_.

W przypadku tworzenia form **dopełniacza** można zastosować:

1) dopisywanie końcówek, np. Dopisz właściwą końcówkę:

лѐн – нет (чего?) –льна.....

ртуть – нет (чего?) –ртути.....

вафли – нет (чего?) – ...вафель...

2) wybór właściwej formy, np. Podkreśl prawidłową formę:

рожь – посе́вы (чего?): а) рожи, б) ржи, в) рожа

уголь – залежи (чего?): а) угола, б) уголья, в) угля

машины – нет (чего?): а) машин, б) машинов, в) машины

свинец – нет (чего?): а) свинеца, б) свинца, в) свинец.

Представленные трудности в оpanовании языка географии господарczej to tylko część materiału, dotyczącego danej dyscypliny na studiach filologicznych. Przykłady podanych rzeczowników zostały wzięte ze słowników K. Kusala i J. Węgrzyna oraz skryptu G. Ziętała, a także wynikają z analizy prac kontrolnych, które zostały przeprowadzone na zajęciach z Geografii gospodarczej Rosji na I i II roku studiów stacjonarnych i doświadczenia, zdobytego podczas uczestnictwa w zajęciach i prowadzenia zajęć przez Współautorów.

Kusal K. Rosyjsko-polski słownik homonimów międzyjęzykowych. Русско-польский словарь межъязыковых омонимов. Wrocław, 2002.

Kusal K. Русско-польская межъязыковая омонимия в сфере фразеологии // Man and the Word. Żmogus ir žodis, issue 03. vol. 6/2004. <http://www.ceeol.com>;

Węgrzyn J. Rosyjsko-polski i polsko-rosyjski słownik trudnych wyrazów. Wrocław, 2006 // http://www.swpk.ovh.org/pdf/wspom_14.pdf.

Ziętała G. Geografia gospodarcza Rosji w ćwiczeniach. Экономическая география России в упражнениях. Rzeszów 2009.

Швей М., Лещак О. Польско-русские и польско-украинские межъязыковые лексико-семантические диспропорции // Studia Rusycystyczne Akademii Świętokrzyskiej. T. 11. Kielce, 2002.